EBÛ SA'ÎD-İ EBÜ'L-HAYR

Evliyânın büyüklerinden. İsmi, Fadlullah bin Ebü'l-Hayr Muhammed Mîhenî, künyesi Ebû Sa'îd'dir. 357 (m. 967) senesi Muharrem ayında Horasan'da, Havaran bölgesi, Meyhene (Mihene) şehrinde doğdu. 440 (m. 1049)'da Şa'bân'ın 4. günü Cum'a gecesi orada vefât etti.

Kendisi anlatır: Kur'ân-ı kerîmi okumaya başladığım zaman, babam beni Cum'a namazına götürdü. Yolda evliyânın büyüklerinden Ebü'l-Kâsım Gürgânî hazretlerine rastladık. Babama: "Talebeleri kaybedip dünyâdan gidemezdik. Bugün bu çocuğu bize getir!" dedi. Namazdan sonra huzûruna gittik. Bize yer gösterdi, oturduk. Odasında oldukça yüksek bir raf vardı. Babama "Çocuğu kaldır, rafın üstündeki ekmeği alsın!" buyurdu. Babam beni kaldırdı ve raftaki ekmeği aldım. Sıcak bir arpa ekmeği idi, Sıcaklığı elimi yakacak kadar çok idi. Ebü'l-Kâsım hazretleri ekmeği ikiye bölüp yarısını bana verdi ve "Bunu ye!" dedi. Yarısını da kendisi yiyip babama hiç vermedi. Sonra buyurdu ki:

"Bu ekmek otuz senedir bu raftadır. Bana, bu ekmek kimin elinde sıcak olursa, bu söz ona söylenecektir, şeklinde söz verilmiştir. Şimdi sana müjdeler olsun ki, bu kişi senin çocuğun olacaktır" buyurup, bana da: "Eğer bir ân himmetini Hak ile bulundurursan, yeryüzünün senin olmasından daha iyidir" buyurdu.

Fıkıh ilmini, Merv şehrinde, Şafiî fıkıh âlimlerinden Ebû Abdullah el-Husrî'den öğrendi. O'nun vefâtından sonra Ebû Bekr-i Kaffal'dan ders aldı. Merv şehrinde ilim öğrenmek için on sene kaldıktan sonra, Serahs şehrine geldi. Yüksekçe bir tepe üzerinde Lokmân-ı Mecnûn'u gördü. Yanına gitti, kaftanını yamıyordu. Ebû Saîd (radıyallahü anh) onu seyrederken kendi gölgesi, Lokmân'ın kaftanının üzerine düşüyordu. Lokmân-ı Mecnûn, yamayı kaftanına dikince buyurdu ki, "Ey Ebû Saîd! Biz seni bu yama ile bu kaftana diktik." Sonra elinden tutup, Ebü'l-Fadl-ı Serahsî hazretlerinin huzûruna götürdü. Ona, "Ey Ebü'l-Fadl! Bunu sakla ki, bu sizdendir" dedi. Ebü'l-Fadl-ı Serahsî (radıyallahü anh) Ebû Sa'îd'in elinden tutup yanına oturttu ve "Maksadımız, insanlara Allahü teâlânın yolunu göstermektir, insanlara gönderilen yüzyirmidörtbinden ziyâde peygamber, onlara "Allah" dedirtmek ve O'na ibâdet ettirmek için geldiler" buyurdu. Ebû Saîd (radıyallahü anh) Ebü'l-Fadl'ın kalblere hayat veren bu güzel sözlerini, kendinden geçmiş bir hâlde dinledi. Ebü'l-Fadl (radıyallahü anh), kendisini talebeliğe kabûl etti ve "Kendinden geçerek geri kalma amelden, bu büyük devleti, sakın çıkarma elden" buyurdu! Ebû Saîd Ebü'l-Hayr (radıyallahü anh) tasavvufta çok yüksek mertebeye ulaştı. Zamanındaki bütün evliyânın sultânı, baş tacı oldu. Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr, bütün müslümanların matlûbu, sevdiği idi. Tasavvuf yolunun bütün inceliklerine vâkıf olup, ayrıca; fıkıh, tefsîr, hadîs ve başka ilimlerde de çok yüksek âlim idi. Oruç tutulması caiz olmayan günler hariç, senenin bütün günlerini oruçlu olarak geçirirdi. Sâde bir ekmek ile iftar eder, gece gündüz ibâdetle meşgûl olurdu. Bütün ibâdetlerde, bilhassa namaz husûsunda çok hassas ve ihtiyâtlı hareket eder, her namaz için guslederdi. Kendi hâlinde her an Allahü teâlâyı hatırlar, hep "Allah, Allah" derdi. Ne zaman uyku basacak olsa, elinde ateşten mızrak bulunan çok heybetli bir kimse karşısında zuhur eder "Allah de!" derdi. Böylece, vücûdundaki bütün zerreler de zikir eder hâle geldi. Geceleri herkes uyuduktan sonra kalkar ibâdet ederdi. Kendini ayıblı ve kusurlu görmekte, nefse muhalefet etmekte, nihâyette idi. Tevâzusu çok idi. Konuşmalarında o, ben ve biz demez, hep onlar ya'nî o büyükler derdi. Mübârek sözleri o kadar hoş ve te'sîrli idi. ki, "Ebû Saîd'in (radıyallahü anh) sözünün ulaştığı bir yerde, bütün kalbler neş'elenirler" denilmiştir. Aklı, zekâsı, anlayışı, hafızası fevkalâde idi. Nakledilir ki, daha çocuk iken otuz bin arabî beyt okumuştu. Kerâmetleri, hikmetli sözleri her tarafa yayılmıştır. Fakat o, meşhûr olmak, parmakla gösterilmek istemez, bütün hâllerin, İslâmiyetin emir ve yasaklarına tam uymakla kıymetli olacağını

söylerdi. Birgün kendisine sordular. “Filanca kimse su üstünde yürüyor. Buna ne dersiniz?” “Bunun kıymeti yoktur, ördek ve kurbağa da suda yüzer” dedi. “Filan adam havada uçuyor” dediler. “Sinek ve çaylak da uçuyor. Sinek kadar kıymeti var” dedi. “Filan kimse, bir anda şehirden şehre gidiyor” dediler. “Şeytan da, bir solukta şarktan garba gidiyor. Böyle şeylerin dînimizde kıymeti yoktur. Merd olan, herkesin arasında bulunur. - Alış-veriş yapar, evlenir. Fakat, bir an Rabbini unutmaz” buyurdu. Çocukluğundan beri şu şiiri okurdu: Ben sensiz bir an karar kılamam. Senin ihsânlarını tek tek sayamam. Bedenimdeki her kıl gelse de dile, Şükrünün binde birini yapam bile. Babası şöyle anlatıyor “Her gece odasını kontrol eder, uyuduğuna iyice kanâat getirdikten sonra ben de uyurdum. Bir gece geç vakitte uyandım. Baktım yerinde yoktu. Araştırdım, kendisini bulamadım. Birkaç gece böyle ta’kib ettim. Bizim uyuma vaktimiz geldikten sonra, o çıkıp gidiyor. Sabah ezanından biraz önce geri geliyordu. Nihâyet kapısına zincir vurdum. Artık çıkamaz diyordum. Fakat gene çıktı. Zincir aynen duruyordu. Nasıl çıktığını anlayamadım. Nereye gittiğini ta’kib ettim. Bir mescide, vardı. Kapıyı kapatıp arkasından sürgüledi. Pencereden kendisini gözetledim. Namaza durdu. Mescidin bir köşesinde bir kuyu vardı. Namazdan sonra kuyunun yanına vardı. Kuyunun ağzına bir ağaç koydu. Bir iple ayaklarını bu ağaca bağladı. Sonra kendisini başaşağı gelecek şekilde kuyuya astı. Kur’ân-ı kerîm okumaya başladı. Seher vaktine doğru hatmetti. Sonra dışarı çıkıp abdest aldı. Ben hemence ve kestirme yoldan eve gidip yattım. Biraz sonra o da gelip odasına girdi. Fakat zincirler bağlı olduğu hâlde nasıl girdiğini gene anlıyamamıştım. Biraz vakit geçtikten sonra namaz vakti oldu. Kendisini kaldırdım. Beraberce câmiye gidip cemâatle namaz kıldık. Bundan sonra dikkat ettim. Bir mâni olmadıkça aynı şekilde hareket ediyordu.”

Kendisi anlatır: “Bir dağın yamacında sarp kayalarda mağaralar vardı. Ona bakanın, dizinin bağı çözülürdü. Birgün bu mağaralardan birine çıkıp, hemen kenarında namaz kılmağa başladım. Namazdan sonra da nefsime, “Ey nefsim, eğer burada uyursan, kendini aşağıda ölmüş görürsün. Burada Kur’ân-ı kerîmi hatim edinceye kadar uyumak yok!” dedim. Sonra Kur’ân-ı kerîmi okumaya başladım. Bir müddet sonra uyumuşum. Uyandığımda, boşlukta ve hızla yere inmekte olduğumu gördüm, “İmdat” diye bağırdım. Bu sefer de, kendimi yukarı çıkar vaziyette gördüm Allahü teâlâ imdâdıma yetişmişti.

Ebû Saîd-i Ebü’l-Hayr (radıyallahü anh), bir mescidde va’z edip, hocasını ilk gördüğü gün kendisine işâret buyurduğu şekilde, “İnsanlara Allahü teâlâ’nın yolunu göstermek” için nasihat ediyordu. Huzûruna gelip tövbe edenlerin sayısı çoktur. Halk kendisini çok sever. Manen mübârek sözlerinden, tatlı sohbetlerinden istifâde etmek için can atarlardı. Ebû Ali Dekkak’ın kızı, Ebû Saîd-i Ebü’l-Hayr hazretlerinin va’zına gitmeği arzu etti. Babası çok arzu ettiğini görünce, “Başına eski bir örtü al, kimse seni tanımasın” diyerek izin verdi. O da babasının dediği gibi giyinerek kadınların bulunduğu üst kata çıkıp oturdu. Ebü’l-Hayr hazretleri va’z ediyordu. Bir ara “Bu sözü, Ebû Ali Dekkak’tan duydum ve şimdi onun bir parçası buradadır” buyurdu. Bu sözü duyan o kız, kendisinden geçip üst kattan aşağı düştü. Ebü’l-Hayr hazretleri, “Yâ Rabbî! Bu hanımı tekrar eski yerine çıkar!” buyurdu. O anda kız hava boşluğunda yukarı doğru çıkmağa başladı, ikinci katın hizasına gelince havada kaldı. Kadınlar çekip yanlarına aldılar.

Onu sevenler kullandığı eşyalardan bir şeyi yanlarında bulundurup bereketlenmek için çok gayret ederlerdi. Hattâ birgün, elinden düşen bir karpuz kabuğu yirmi altına satılmıştı.

Kendisini tanıyâmadıkları için, büyüklüğünü inkâr edenler oldu ise de, bunların da çoğu hatâlarını anlayıp tövbe etmişlerdir. Büyüklüğünü inkâr edenlerin sözleri, hakaretleri kendisine ulaştıkça gizliden bir ses, “Rabbin sana kâfi değil mi?” (Fussılet-53) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okurdu. Ebü’l-Kâsım isminde birisi, Ebû Saîd’in (radıyallahü anh) büyüklüğünü inkâr eder, aleyhinde konuşurdu. Birgün va’z ettiği kürsüde “Kim Ebû Saîd’in meclisine giderse, birçok şeylerden mahrûm kalır” dedi. O gece rü’yâsında, Peygamber efendimizi (aleyhisselâm) yolda

yürüyor gördü. “Yâ Resûlallah! Nereye gidiyorsunuz?” diye sordu. “Ebû Sa’îd’in meclisine gidiyorum” buyurdu. O kimse uyanıp, hayretler içinde kaldı. Hatâsını anladı. Ertesi gün Ebû Sa’îd’in huzûruna vardı. Ebû Sa”îd (radıyallahü anh), Ebü’l-Kâsım’a evindeki ve yolda gelirken olan ba’zı gizli hâllerini haber verdi. Bunun üzerine Ebü’l-Kâsım’da ba’zı değişiklikler oldu. Kalbinde bulunan Ebû Saîd’in (radıyallahü anh) büyüklüğünü inkâr hâli kaybolup, kendisine sevgi başladı. Bundan sonra aralarındaki muhabbet daha da fazlalaşıp, birbirlerini ziyâret eder oldular. Ebü’l-Kâsım birgün kürsüde va’z ederken, “Kim Ebû Saîd’in meclisine gitmezse, evliyâlığa âit birçok şeylerden mahrûm olur. Önceden ben bu sözün aksini söylemiş idim. Lâkin hatâmı anlayıp tövbe ettim. Şimdi böyle söylüyorum” buyurdu.

Ebû Saîd’i (radıyallahü anh) çekemiyen, büyüklüğünü inkâr edenlerden, kendisine hakarette daha ileri gidip, çok la’net eden, Ebû Hasen Tûni isminde bir kimse vardı. Bunun Hazreti Ebû Saîd’e olan hürmetsizliği o kadar fazla idi. ki, Ebû Saîd’in (radıyallahü anh) bulunduğu mahalleye dahi girmezdi. Ebû Saîd (radıyallahü anh) birgün, “Atımı eyerleyip hazırlayınız. Ebû Hasen Tûnî’nin yanına gideceğiz” buyurdu. Birçokları bunun hikmetini anlayamayıp hayret ettiler. O gerçekten bizim yanlış yolda olduğumuzu zannediyor ve Allah rızâsı için, yanlışa la’net ediyorsa bu’ la’net sebebiyle Allahü teâlâ ona rahmet eder” buyurdu. Talebelerinden bir kaç kişi ile yola çıktılar. O kimsenin bulunduğu yere yaklaşınca, talebelerden birini gönderip, kendisiyle görüşmek için geldiğini haber verdi. Ebû Hasen Tüni bu hâli haber alınca, “Onun burada ne işi var. O, kiliseye gitsin. Onun yeri orasıdır” dedi. O talebe mecbûren bu haberi hocasına getirince, “Bismillah! Madem ki öyle diyor, biz de oraya gideriz” buyurup kiliseye gittiler. O sırada kilisede hıristiyanlar âyin için toplanmışlardı. Acaba niye geldi diye merak edip onun etrâfında toplandılar, içeri girdi. Duvarda, Îsâ’nın (aleyhisselâm) ve Hazreti Meryem’in resimleri diye çizilmiş iki büyük tablo vardı. Ebû Saîd (radıyallahü anh) resimlere bakıp, “Ey Meryem oğlu Îsâ! Allahı bırakıp da beni ve annemi iki ilâh edinin diye insanlara sen **mi** söyledin?” (Mâide-116) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okudu ve “Muhammed aleyhisselâmın dîni hak ise, şu anda bu iki resim de secde etsinler” buyurdu. Allahü teâlânın izni ile o iki resim yere düştü. Yüzleri Kâ’be tarafında olup, secde hâlini aldılar. Orada bulunan hıristiyanlar feryâd ettiler. Kırk tanesi hemen Kelime-i şehâdet getirip müslüman oldu. Bu hâl, Ebû Hasen Tûnî’ye ulaşınca hatâsını anlayıp, pişman oldu, tövbe etti. Hemen Ebû Sa’îd hazretlerinin yanına gelip özür diledi ve sâdık talebelerinden oldu.

Ebû Saîd-i Ebü’l-Hayr’ın (radıyallahü anh) büyüklüğünü inkâr edenlerden birisi de Ebû Saîd’in (radıyallahü anh) “Alemde hiç kimse helâl lokma bulamayıp haram yese, biz haram yemeyiz” sözünü duymuştu. Kendisini imtihan etmek istedi. Helâl para ile bir oğlak satın aldı. Haram para ile de, birincisine çok benzeyen başka bir oğlak aldı. Bunları kızarttırıp, hizmetçisi ile Ebû Sa’îd’e gönderdi. Kendisi de önden gidip, onların bulunduğu yerde oturdu. Hizmetçi kızarmış oğlakları getirirken karşısına iki sarhoş çıkıp, haram para ile alınmış olan oğlağın bulunduğu tepsiyi alıp oğlağı yediler. Hizmetçi, elinde kalan ve helâl lokma ile alınmış olan oğlağı, Ebû Saîd’in önüne koydu. Oğlakları gönderen kimse durumu öğrenip anlayınca, o sarhoşlara çok kızmıştı. Fakat bu hâlini açıktan belli etmedi. Hazreti Ebû Saîd o kimseye dönerek, “Kendini boşuna üzme! Haram olan köpeklere gider, helâl olan da helâl yiyenlere gelir” buyurdu. O kimse çok mahcûb olup hâline tövbe etti ve bu hâdiseden sonra o büyük zâtın aleyhinde bulunmadı.

Hasen Müeddeb isminde birisi, ticâret için Ebû Saîd’in (radıyallahü anh) bulunduğu şehre gelmişti. Onun şöhretini duyduğundan meclisine gitti. Aslında tasavvufu ve bu yolun büyüklerini inkâr ediyordu. Ebû Saîd (radıyallahü anh) kendisini görünce “Gel! Seninle işimiz var” buyurdu. Bir miktar sohbetten sonra, fakir bir derviş için elbise istedi. Hasen Müeddeb sarığını vermek istedi. Sonra da vazgeçip, “Bu bana hediye geldi. Hem de on altın kıymetindedir” diye düşündü. Üstâd tekrar istedi. O yine sesini çıkarmadı. Nihâyet üçüncü

defa istedi. O yine sesini çıkarmadı. Onun yanında oturan kimse bu sırada Hazreti Ebû Saîd'e "Yâ Üstâd! Allahü teâlâ kulu ile konuşur mu?" diye sordu. Buna cevâbında "Allahü teâlâ, yanında oturan kimse ile, bir sarık için üç defa konuştu. O ise, (Verememem, hediye geldi. Hem on altın kıymetindedir) diyor" buyurdu. Bu sözü duyunca, Hasen Müeddeb'e bir hâl oldu. Bir titreme başladı. Kalkıp, Ebû Saîd'in (radıyallahü anh) huzûruna yaklaştı. Sarığını çıkarıp kendisine teslim etti. Tövbe etti. Kalbinde bu büyüklere karşı inkâr kalmadı. Bütün malını da, Ebû Saîd ve talebeleri için sarf etti. Tam bir teslimiyet ile kendisine talebe oldu. Hocasının husûsî hizmetçisi oldu.

Ebû Saîd'in (radıyallahü anh) sohbetlerine devam eden bir tüccâr vardı. Birgün sohbet esnâsında, Hazreti Ebû Saîd, ihtiyâcı olan bir talebesi için oradakilerin yardımda bulunmasını istedi. O tüccârın bir dinârı vardı. Bir dinar da borcu vardı, önce hatırına, bu bir dinârı fakire vereyim, sonra gidip evden bir dinar alırım, onunla da borcumu öderim diye geldi. Sonra bu düşüncesinden vazgeçip, bu bir dinârı borcuma vereyim diye düşündü. O bir dinârı borcuna verdi. Sonra Ebû Sa'îd hazretleri bu tüccâra "Sen Allahü teâlâ ile münazaa (çekişme) mi yapıyorsun? O sana bir dinârı fakire ver dedi. Sen ise gidip borcuna verdin" buyurdu. O tüccâr, o büyük zâtın bu kerâmeti karşısında birşey diyemedi. Kalbe ilk gelen hayırlı düşüncenin, Allahü teâlâ tarafından geldiğini, geciktirmeyip hemen yapmak icâb ettiğini, aksi hâlde şeytan ve nefsin vesvese verip o hayırlı işi yapmaya mâni olacaklarını, bu hâdise ile daha yakînen anladı.

Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr bir güçlükle karşılaşırsa, derhal uçarak, Serahs şehrinde bulunan evliyânın büyüklerinden olan Ebû Fadl'a gelirdi. Müşkilini sorup hallederdi. Birgün Ebû Fadl'ın talebelerinden biri hocasına, "Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr uçarak geliyor efendim!" deyince, Ebû Fadl (radıyallahü anh), "Sen onu uçarken gördün mü?" diye sordu. Talebe, "Evet efendim" deyince, hocası "Bu senin a'mâ olmadan ölmeyeceğine işârettir" buyurdu. Hakîkaten o talebenin, ömrünün sonuna doğru gözleri görmez oldu.

Gencin birisi; ticâret için bir kervan ile sefere çıkmıştı. Çok uykusuz olduğu için, kervanın konakladığı bir yerde istirahat edip, ondan sonra yola devam etmeyi düşündü. Kervan mola verince, yolun kenarına uzandı. Uyuya kalmıştı. Uyandığında vaktin çok geçmiş, yol arkadaşlarının çoktan gitmiş olduklarını anladı. Issız sahrada, arkadaşlarının izlerini de bulamadı. Ne tarafa gittiğini bilmez bir hâlde koştu. Fakat kimseyi bulamadı. Bilmediği bir tarafa doğru gitmeye başladı. Sıcak bastırmış, açlık ve hararet başlamıştı. Sabretti. Ertesi gün oldu. Buralarda kalıp öleceğini anladı. Bu sırada son bir ümit ile etrâfı gözetledi. Çok uzaklarda bir yeşillik vardı. Bütün gücünü toparlayıp oraya koştu. Çeşme vardı. Hemen abdest alıp serinledi. Sonra namaz kıldı. Biraz bekledi, öğle vakti olmuştu. Uzaklardan, birisi geldi. Uzun boylu, heybetli, gür sakallı, beyaz tenli, çok hoş bir zât idi. Abdest aldı. Namaz kıldı ve gitti. Genç, kendisi ile konuşmaya cesâret edemedi, ikindi vakti olunca o zât gene geldi. Namazdan sonra genç ona hâlini anlatıp, kendisinden yardım istedi. Bu esnada bir arslan geldi. O zât, arslanın kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Sonra da genci arslanın sırtına bindirip, "Gözlerini kapa! Arslan nerede dururs a, orada inersin" dedi. Genç, "Peki" deyip ayrıldı. Bir miktar gidince arslan durdu. Genç de indi. Gözlerini açınca arslanın gitmiş olduğunu gördü. Memleketi olan Buhârâ'ya gelmişti. Birkaç gün sonra, Ebû Sâ'id hazretlerinin Buhârâ'ya geldiğini haber aldı. Kendisini merak edip görmek istedi. Bir de baktı ki, kendisini arslana bindiren zât idi. O gence dönerek, "Hayatta olduğum müddetçe bu sırrı hiç kimseye söyleme" buyurdu.

Birisi, "Onu nerede arayayım?" dedi. Bunun üzerine: "Nerede aradın da bulamadın? Eğer, istek yolunda sıdk ile bir adım attınsa, baktığın, herşeyde O'nu görürsün" buyurdu.

Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr hazretlerinin bir oğlu vardı. Küçük iken mektebe gitmekten çok çekinir, korkardı. Birgün Ebû Saîd (radıyallahü anh) "Talebelerin geldiğini haber veren kimsenin her arzusunu yerine getireceğim" buyurdu. Bu sözü duyan oğlu hemen dama çıkıp misâfirleri gözetledi. Bir zaman sonra, uzaklardan beklenen misâfirlerin gelmekte olduğunu görüp, hemen babasına haber verdi. Babası "Ne dilersen dile!" buyurdu. "Beni mektebe gönderme!" dedi. Ebû Saîd (radıyallahü anh) "Peki gitme" buyurdu. Çocuk "Hiç gitmiyeyim mi?" dedi. Ebû Sa'îd (radıyallahü anh) başını eğip, bir müddet düşündükten sonra, "Hiç gitme. Ama Fetih sûresini mutlaka ezberle" buyurdu. Çocuk sevinerek kabûl etti. Kısa zamanda Fetih sûresini ezberledi. Ebû Saîd'in (radıyallahü anh) vefâtından sonra, Ebû Tâhir adındaki bu oğlu çok fakir ve borçlu oldu. İsfehan hâkimi Hâce Nizâm-ül-mülk'ün yanına gitti. O kendisini tanıdığı için, çok izzet ve ikramda bulunup hürmet etti. İhtiyâçlarını temin etti. Ebû Tâhir'i sevmiyen bu

durumu görünce “Öyle birisine yardım yapıyorsun ki, dinî ilimlerden haberi yok, Kur’ân-ı kerîm okumasını dahi bilmiyor” dedi. Hâce Nizâm-ül-mülk buna üzülüp, “Onu çağıralım. Senin istediğin bir sûreyi okusun, eğer okuyamazsa, o zaman senin söylediklerini kabûl ederim. Biz kendisini din işleriyle, dîne hizmetle meşgûl olarak tanıyoruz” dedi. Büyük zâtların bulunduğu bir meclise Ebû Tâhir’i çağırdılar. Nizam-ül-mülk, o kimseye dönerek “Hangi sûreyi okumasını istiyorsun?” diye sordu. O da “Fetih sûresini okusun” dedi. Ebû Tâhir ağlıyarak Fetih sûresini okudu. O iddiacı kimse mahcûb, Nizam-ül-mülk çok memnun oldu. Nizam-ül-mülk, Kur’ân-ı kerîmi okurken ağlayıp çok gözyaşı dökmesinin sebebini sordu. O da babasının kendisine Fetih sûresini ezberlemesini söylediği hâdiseyi anlatınca, Nizam-ül-mülk, “Öyle büyük bir zât ki, evlâdının yetmiş sene sonra karşılaşacağı sıkıntının çâresini tâ o zamandan bildiriyor. O zâtın derecesini anlamaktan biz âciziz” dedi. Bundan sonra, o büyüklere olan muhabbeti daha da arttı.

Ebû Saîd (radıyallahü anh), bir zaman Tûs şehrine bir yolculuğa çıktı. Bir dağı aşması gerekiyordu. Orayı geçinceye kadar, ayakkabıları içinde ayakları sanki donmuştu. Yanında bulunan kimsenin kalbine “Üzerimde bulunan kumaştan bir parça vereyim de ayaklarına sarsın” diye bir düşünce geldi. Biraz gittikten sonra, kumaşın kıymetli ve kaliteli olmasını düşünerek önceki niyetinden vazgeçti. Nihâyet Tûs’a vardılar. Ebû Saîd hazretlerinin yanında bulunan kimse bir ara kendisine, “Efendim, Hakkın ilhamı ile şeytanın vesvesesini açıklar mısınız?” diye sordu. Buna cevaben, “Sana, Ebû Saîd’in ayaklarının üşümemesi için, o kumaşın bir parçasını yırtıp kendisine ver demeleri ilham, bunu yapmana mâni olan bozuk düşünce ise vesvesedir” buyurdu. O kimse bu cevâbdan çok müteessir olup, kalbe gelen iyilik arzusunun hemen tatbik edilmesi lâzım olduğunu ve bozuk düşüncelerin de hemen atılması icâb ettiğini bu hâdise ile daha yakînen anladı.

Hucvirî (radıyallahü anh) Keşf-ül-mahcûb isimli eserinde şöyle anlatıyor “Mihene şehrinde, Ebû Saîd-i Ebü’l-Hayr’ın türbesinde bulunuyordum. Türbenin üzerinde bir kumaş parçası vardı. Beyaz bir güvercin uçarak geldi ve o kumaşın altına girdi. Herhalde birşeyden kaçıyordu. Onun için oraya gizlendi diye düşündüm. Biraz sonra merakım arttı. Kumaşı kaldırdığımda güvercin orada yoktu. Hayret ettim. Ertesi ve daha sonraki gün bu hâdise tekrar etti. Hikmeti nedir? diye düşünürken, bir gece rü’yâmdâ Hazreti Ebû Sa’îd’i gördüm. Gördüğüm hâdiseyi kendisine sordum. “O güvercin, amellerimin safâsıdır. Hergün kabrime gelip bana nedim (sohbet arkadaşı) olur” buyurdu. Anladım ki, o büyük zatın güzel amelleri, beyaz bir güvercin şekline girerek kabrine geliyor ve kendisi ile tatlı tatlı sohbet ediyorlar.”

Şu rubaiyi Ebû Saîd (radıyallahü anh) söylemiştir:

“Nefsine uymak doğru değildir elbet,
Bas nefse ayağını, himmeti yükselt.
Ey dost, Allah yolunda çok eyle gayret,
Yılanla ol da, nefsinle etme sohbet.”

Ebû Saîd-i Ebü’l-Hayr buyurdu ki: “Tasavvuf; başındaki sevdayı atmak, elindeki dünyâyı dağıtmak ve vâki olanda karar kılmaktır.”

“Allah bâki ve kâfidir. O’ndan başkası boştur. O’ndan gayri herşeyden nefsini uzak eyle!”

“Allahü teâlâ ile kul arasında perde, yer ve gök değildir. Arş ve Kürsî de değildir. Perde, insanın benliğidir. Bu aradan kaldırılırsa Allaha kavuşulur.”

“Allahü teâlânın dört kitabından, şu dört söz seçilmiştir Tevrat’da “Kanâat eden doyar.” İncîl’de “Uzlet eden (insanlardan ayrı yaşayan) kurtuldu.” Zebur’da “Susan, az konuşan kurtuldu.” Kur’ân-ı kerîmde de “Allahü teâlâya tevekkül edene Allah kâfidir.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tezkiret-ül-evliyâ cild-2, sh. 270

2) Câmi’u kerâmât-il-evliyâ cild-2, sh. 235

3) Nefehât-ül-üns trc. sh. 339

4) Fâideli Bilgiler sh. 165

5) Keşf-ül-mahcûb sh. 324